

Обраќање на министерката за одбрана Радмила Шекеринска
Конференција „НАТО 2030“
Охрид, 30.08.2021

Дозволете ми да се заблагодарам што сум повикана да учествувам и да ја отворам оваа конференција и во име на владата да се заблагодарам на вашата одлука да се приклучите на одбележувањето на годишнината од нашата независност. Овој 8 Септември се обидовме и се обидуваме да го прославиме празнично и да покажеме дека нашата прослава на 30 години независност не е прослава на државни институции и слично, туку прослава на граѓаните кои што спомна и професорот Ружин минаа низ тешки периоди. Јас станав полнолетна во годината во која државата ни стана независна и се сеќавам на тие моменти, се сеќавам на воодушевувањето, но и на загриженоста која постоеше во тој период и можеби највеќе од сè се сеќавам, на скепсата со која што беше дочекана нашата млада држава. И мислам дека 30 години потоа, можеби тоа е точката од каде треба да почнеме кога се присеќаме. Овде има помлади, и затоа чувствував дека е важно тоа да го спомнеме. Ако ги анализирате регионалните па и меѓународните медиуми, па и експерти од тоа време, ќе видите дека на нас ни беа дадени мали шанси за успех, дека главната проценка беше дека бројните конфликти низ Југославија нема да не одминат и дека за разлика од другите кои поради историјата, поради минатото на етаблирани држави ќе ги преживеат дека тоа можеби ќе биде крај на државата. И затоа сметам дека е поголемо достигнувањето со сите овие моменти на радост и тага кои што ги спомна професорот, затоа 30 те години мислам дека треба повнимателно да ги анализираме и да кажеме дека навистина ова се 30 години со кои што успеавме речиси од нула да формираме институции и затоа ни беше важно да не биде државата која што ќе ја води оваа дебата по повод 30 годишнината туку да покажеме дека сме посилни затоа што имаме повеќе актери, во општеството, во политиката, во академскиот свет.

Пред неколку дена премиерот Заев заедно со поранешниот премиер на Грција ја добија т.н. наградата која што референцира на мирот Договорот на Вестфалија и мислам дека во оваа сала не морам да спомнувам дека Договорот Вестфалија е почеток на нормата наречена суверенитет. Ако веќе зборуваме за 30те години, мислам дека она што се случи минатата година практично беше некој дополнителен Вестфалиски договор за РСМ, потврда на нашиот , засилување на нашиот суверенитет низ членството во најголемата воено политичка алијанса. И буквално кога бевме избрани како политичка влада нашата желба беше тој јубилеј кој што се приближуваше, а тоа е третата деценија од постоењето на постоењето како независна држава не да ја одбележуваме со пригодни прослави, не само со концерти, не само со конференции, туку да додадеме нешто во темелите на државата. И членството во НАТО мислам дека сите ние на оваа маса го доживуваме како зацврстување на тој суверенитет, на таа сила на институциите и зголемување на нашата амбициозност во поглед на тоа колку добра држава сакаме да создадеме.

Со членството во НАТО ги префативме и вредностите на кои почива Алијансата, но тоа не ни се случи нас во 2020. Ние таа одлука дека тоа ќе бидат наши водилки во поглед на вредности ги направивме со почетокот на нашата независност. И со нашата одлука во тоа време, консензуална, јас би рекла, 30 години ние во принцип успеавме со сите мани да ги задржиме основите за таа силна консензуалност во поглед на нашата западна ориентација, во поглед на членството во НАТО и во поглед на членството во ЕУ. И навистина е предизвик кога сега веќе како членка на НАТО ние можеме да учествуваме на дебатата за НАТО 2030 и тоа е дебата во која што доминира кое што го спомнавте, а тоа е дека Алијансата мора да се прилагоди на новите предизвици, а да не заборава на старите, оти лекцијата во изминатите години е таа дека невоените закани почнуваат да стануваат доминантни, ама дека во ниту еден момент не смеат да се потценат опасностите од воените закани. Пред да спомнам нешто околу овие старо нови закани, дозволете ми да се осврнам на темата број еден во рамките на НАТО, а тоа е состојбата во Авганистан. Држава во која што речиси од самиот почеток на интервенцијата, учествуваме. Неколку луѓе при прославите на нашата независност, Денот на Аријата, вклучително и претседателот Пендаровски, спомнаа дека навистина тешка беше одлуката, веднаш по излегување од нашата домашна криза во 2001 година некој да излезе во Собрание и да каже а сега ние ќе испратиме војници во Авганистан, И јас се сеќавам тука е и тогашниот министер за одбрана, не беа тоа лесни дебати. Но нашата цел беше да овозможиме по излегување од кризата тогаш, Република Македонија да се етаблира малку повидливо на меѓународната сцена и навистина помалку и загрижувачки кога после толку години учество во мисијата Одлучна поддршка и како членка на НАТО ги гледаме и ги следиме новите информации од Кабул, доаѓајќи овде прочитав информација за уште еден напад, очигледно е дека до 31.08.2021 ситуацијата ќе биде тензична а после 31.08 можеби ќе биде уште полоша. Факт е дека НАТО ќе треба да извади сериозни лекции и од својот ангажман во Авганистан. Честопати како политичари, знаеме да одиме од крајност во крајност, кога работите одат добро, иницијативите ги дигаме во небеса. Кога ќе тргне нешто на лошо тогаш се било лошо. Мислам дека НАТО ќе треба да води една тешка дискусија во која ќе треба да ги издвои и добрите од оние лекции кои што се однесуваат на грешки.

Како што бевме потсетени последниве денови, навистина, прашањето пред било каква интервенција од страна на НАТО, мора да биде не само кои ќе бидат воените капацитети кои што ќе се искористат, туку и која ќе биде политичката цел за ангажман на такви воени капацитети. Според мене, отсуството на пореална политичка цел која ќе означеше не само почеток, туку и крај на ангажманот, е тоа што не доведе во ситуација, како велат на англиски *damn if you do, damn if you don't...*

Ако до вчера најгласни беа критичарите што НАТО сè уште прави во Авганистан, сега најгласни се критиките зошто сега одлучија да заминуваат, и од друга страна е така велат авганистанската теза, дека можеби вие ги имате најсофистицираните часовници, ама ние го имаме сето време на овој свет. И во трката на софистицираната опрема и сето време на светот, повторно победата на

некој начин ја однесоа, најконзервативните и назадните сили. Како држава одлучивме да бидеме на страната на напредните вредности, поддршката на норми кои што сметаме дека се цивилизациски, кои што ги допираа особено слободните граѓани, жените и децата во Авганистан. Сега навистина мислам дека сме на вистинската страна, во тоа што покажавме дека освен воен ангажман, подготвени сме и да покажеме солидарност, и да прифатиме одредена бројка на евакуирани граѓани на Авганистан, не заради нашето членство во НАТО, туку и заради тоа што долго време сме биле таму присутни, сме имале ангажман, и не сакаме сето тоа да го забораваме во моментот кога ќе настане вистинска криза. Мислиме дека е ова ситуација која што бара хуманост, а не да се сврти главата кон страдањата на луѓето кои се најдоа и ќе се наоѓаат на удар на талибанската власт. Земајќи го предвид нашето искуство од 2001, земајќи ги предвид нашите искуства од изминатиов период, навистина неприфатливо ми е за мене да се дефинираме како луѓе на кои хуманоста не им е битна. Бидејќи и ова лето не потсети колку е важно да ја имате солидарноста на останатите. Со шумските пожари низ државата немаше да се справиме целосно, ако не добиевме помош. И тоа и од Словенија, и од Австрија, Бугарија, Романија, Црна Гора, Франција, и преку НАТО и преку ЕУ механизмите. И тогаш последиците без таа помош ќе беа дефинитивно поголеми. Не заради тоа што државата нема капацитет за такво справување, туку затоа што овој тип на природни катастрофи го надминуваат капацитетот на најголемиот број на држави. Помош доби и Грција, иако дури и поголема помош од таа што ја имаме, помош доби и Турција иако и двете држави имаат многу поголеми и цивилни и воени капацитети за справување со вакви разлики. Така што, ваквите ситуации дадоа потврда колку е важно заедништвото и сојузништвото. Пред неколку дена, на гости ни беше словенечкиот колега, Министерот за одбрана Матеј Тонин, и го посетивме и Берово каде што беа стационирани и најголемиот број на словенечките пожарникари кои што ги гасеа пожарите рамо до рамо и со пожарникарите, и со армијата и со сите други структури кои што учествуваат, и Министерот Тонин имаше прилика да зборува со голем број граѓани од Берово, ама сподели со градоначалникот дека Берово станал еден од најпознатите градови во Словенија. Бидејќи и во Словенија катастрофата со пожарите се следела на таканаречено дневно ниво. И веста дека словенечки пожарникари притекнале на помош во една мала општина на истокот на нашата држава, предизвикала внимание дури и во Словенија. И тоа покажува дека интересот на човештвото се движи многу брзо кон следење на катастрофи и непогоди кои што се случуваат стотици километри, илјадници километри далеку, бидејќи луѓето се помалку стравуваат од војна во онаа класична смисла, а многу повеќе од природни катастрофи, од вируси, суша, недостиг на храна или вода. И тоа е она што го спомна, го апострофираше стратегијата НАТО 2030, уште пред да се случуваат овие работи. Стратегијата зборува за климатските промени како безбедносно прашање пар екселанс во иднината. Недостиг на вода и храна, епидемии, миграторски движења како што ги ќе ги има и по овие настани во Авганистан, поплави, пожари, и сè тоа создава многу понепредвидлив безбедносен контекст. И затоа НАТО, заедно со членките и заедно со Северна Македонија забрзано трага по решенија кои што треба да не подготват за ова ново време.

Ковид пандемијата ни даде одличен приказ за тоа колку можеме да сметаме на нашите институции и колку за некои работни сме подготвени, а за некои треба да се подготвуваме во следниот период. И кога на овој список ќе ги додадете тероризмот, еве стара нели закана, хакерски напади, технологии напредни кои што можат да се користат за подривање на демократијата, навистина списокот кој што стои пред нас и пред НАТО е многу комплексен. Професорот Ружин спомна во воведното излагање дека лажните вести и дезинформации се тој тип на нови, да кажам загрозувања на нашата безбедност. Искрено, сите тоа го повторуваме, ама некако што повеќе размислуваме сфаќаме дека воопшто не се нови. Она што е ново е дигиталната платформа, или како велат дигиталниот еко-систем кој што само ги олесни и забрза. Јас го имам предвид едно сведочење пред американскиот конгрес од страна на претставници на Брукингс институтот, кои што кажаа: дигиталниот еко-систем создава можност и за манипулација кои ја надминува способноста на демократските држави да одговорат, па дури и да ја осознаат големината на предизвикот. И тоа според мене е единственото ново. Не е ново фактот дека државите не водат само конвенционални војни. Ако се вратите назад субверзиите се типично војување, од не знам, античка Грција до Студената Војна. И кога ќе ги анализирате тие субверзивни активности ќе видите дека на првото и на второто ниво на субверзивни активности се пропагандата и дезинформациите.

И ако еве ако не се лажам, го сметаат дека првиот акт на пропаганда е прогласот на римскиот папа против кралицата Елизабета Прва. Пишан документ, направен со цел да се изврши субверзивно влијание во Велика Британија и во царството, Кралството Англија за да се поткопа избраниот, односно определениот лидер. Пропаганда, ако се вратите, ако одите исто така и ги анализираме дезинформациите, кои што се, ете би рекла, малку посилна форма на пропаганда, ако дискутираме сега и во смисла на пандемија, и во смисла на многу други тенденции, ќе се потсетите дека во 80-те години излезе тезата дека вирусот на ХИВ е продуциран во американските лаборатории како дел од биолошката војна. И после тоа излегоа информации дека КГБ практично ја пласирала таа вест, ако не се лажам во некој индиски весник, за да потоа дојде на сите стандардни медиумски извештаи. Значи, ова се покажува дека понекогаш, лесно велиме нови загрозувања. Ова се стари загрозувања. Стари типови на неконвенционално водење војна. Но, она што е ново е интернетот. Она што е ново се дигиталните технологии, кои што создадоа дополнителен дисбаланс, со ефикасноста во пласирањето на дезинформации, ефикасноста во поглед на пропагандата и можноста да се влијае на политичките процеси. Мислам дека фокусот многу повеќе, и ние и НАТО, треба да го посветиме на овие теми. Развојот на воените капацитети е нешто што се случува и тоа е дел од политиката на одвраќање и без тоа не може да постои Алијансата. Но, очигледно е дека во битките помеѓу Давид и Голијат, а НАТО секогаш се доживува како моќниот во тоа, послабиот ќе користи методи кои што се побрзи, поефикасни, елементи на изненадување, и сето тоа мора однапред да го анализира НАТО. Она што мислам дека повеќе треба да го дискутираме во домашната јавност, и мислам дека и оваа денешна средба ни го дава како шанса, е да ја почнеме таа дебата во рамки на платформата која што ни ја дава НАТО. Да зборуваме, да предупредуваме, да се залагаме, да ги искажам нашите

ставови и разлики, да ги потенцираме заедничките вредности, и да ги координираме нашите одговори. Дури и во дебатата која што се однесува на научените лекции од Авганистан, мислам дека како држава имаме обврска да учествуваме многу посериозно. Моменталните состојби во Авганистан најверојатно ќе создадат многу голем отпор во рамките на НАТО за било какви интервенции, како што во Америка тоа го направи Виетнамската војна. Но од друга страна, пред само дваесет години, НАТО алијансата беше присутна на некоја слична мисија тука кај нас. И ние кога ја одбележувавме 20-годишнината од Охридскиот договор, рековме дека тој немаше да биде спроведен, и тешко дека ќе беше потпишан, да не беше брзата и ефикасна интервенција и реакција на НАТО, на ЕУ, на САД. И мислам дека тоа е она што треба да го понудиме во дебатата, дека не секоја интервенција е осудена на неуспех, дека не секое воено присуство е осудено на катастрофа. Јас мислам дополнително дека НАТО е и платформата преку која можеме да ги зголемиме малку и нашите амбиции, и не секогаш да настапуваме од позиција на мала и безначајна држава, какви што сме биле честопати и сме го гледале тоа во нашето однесување, туку како држава која е свесна за своите слабости, но свесна е и дека поминала низ многу. Веќе учествуваме во одржување на регионалната стабилност, преку нашите трупи во Косово, се подготвуваме и за присуство во Балтичките држави, во рамки на НАТО зајакнатото присуство во тој регион, и многу повеќе се концентрираме на нашите слабости или силни страни. Затоа со голем дел од вас сме дискутирале за критични инфраструктури, и јас затоа сметам дека закон, регулација и институција во тој дел ни се приоритет, во следниот период го зголемуваме буџетот на одбраната, ја јакнеме армијата, го развиваме Центарот за борба против лажни вести, а заедно со НАТО сојузниците развиваме армиски полигон кој неколку наврати досега веќе не стави на мапата на воени вежби од светски, од НАТО калибар. Оваа година нашиот фокус, земајќи ги предвид новите безбедносни предизвици, ќе биде целосната воена интеграција во НАТО, која треба да заврши до крајот на годината, првото НАТО оценување на нашите капацитети следната пролет, но и целосно рестартирање, но и реформирање на нашиот систем за заштита и спасување, кој што и самите сме дискутираме во овој формат неколку пати, ги покажал доволно своите слабости. И не треба да одиме на линија на бирократска инерција, туку навистина треба и во овој дел да покажеме политичко лидерство, дека работите мора да бидат подобри, поефикасни, дури и со истите пари, многу, многу поучинковити.

На крај, уште еднаш да повторам, членството во НАТО е круна на нашата 30-годишна независност. Затоа како држава и како сојузник на меѓународната сцена ќе се фокусираме на целите, а не на пречките и слабостите. Ќе ја зајакнеме нашата отпорност. Ќе се справиме со едно предизвикувачко безбедносно опкружување. Ќе пристапиме глобално, и ќе следиме, и ќе се прилагодуваме на глобалните предизвици, и што е најважно ќе понудиме цврстина и солидарност и во моменти кои што ќе бидат тешки за сите нас. Кога пристапивме во Алијансата тоа беше почеток. Сега чекориме заедно и имаме веќе прогрес, но заедничката инвестиција во Агендата 2030 е неопходна за да Алијансата покаже резултати. Ако првите 30-години ни беа

турбулентни и неизвесни, ако имавме политички и економски потреси и бевме загрижени за опстанокот на државата, јас можам само да ја искажам мојата надеж дека следните 130, можеби нема да бидат полесни, секое време свои предизвици, но ќе бидат попродуктивни, ние ќе бидеме поефикасни и ќе се држиме до приоритетите наместо до стравот дали ќе опстанеме или нема да опстанеме. Ви благодарам уште еднаш на поканата и ви посакувам успешна конференција.